

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: област на висше образование **3. Социални, стопански и правни науки**, професионално направление **3.8 Икономика**, научната специалност **Икономика и управление (селско стопанство)**

Автор на дисертационния труд: НАТАЛИЯ ЙОРДАНОВА ШУКАДАРОВА
задочен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Устойчивост на българското зърнопроизводство в контекста на Европейската зелена сделка

Рецензент: доц. д-р Георги Алексиев Алексиев, Тракийски университет, гр. Стара Загора, Стопански факултет, област на висше образование **3. Социални, стопански и правни науки**, професионално направление **3.7 Администрация и управление**, научна специалност **Организация и управление на производството (аграрен бизнес)** определен за член на научното жури със заповед № РД-16-854/28.06.2024 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Докторантката Наталия Йорданова Шукадарова е завършила специалност „Новогръзка филология“ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, бакалавърска степен през 2004 г., след това магистратура по „Новогръзка филология“ отново в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ през 2007 г. Докторантката придобива и квалификационна степен „професионален бакалавър“ през 2011 г. в специалност „Технологии по градинарство и винарство“ от Земеделски колеж, гр. Пловдив. Продължава обучението си в чужбина, като участва в *Cochran Fellowship Program in Grain Management* в Канзаският щатски университет, Съединени американски щати през 2012 г. През 2014 година придобива и магистърска степен в специалност „Европейски експерт по земеделие и селски райони“ от Аграрен университет, гр. Пловдив. От месец Юни 2021 г. е задочен докторант в катедра „Икономика“ на Аграрен университет, гр. Пловдив.

Ползва английски и гръцки език, има добри комуникационни умения и

умения за работа в екип.

2. Актуалност на проблема.

Представеният дисертационен труд разглежда актуален и значим за аграрния сектор проблем. Интензивното развитие на аграрния сектор, на база членството на България в Европейския съюз и негативното влияние на климатичните промени, създават необходимост от изграждане на политики за преодоляване на тези негативни ефекти в рамките на Общността, които същевременно защитават икономическите интереси на заетите в сектора. Необходим е нов подход за оценка на ефективността на зърнопроизводствените системи, включващ както икономически параметри, така и социалните и екологични такива, образуващи триадата на модела за устойчиво развитие. Докторантката е успяла да представи актуалността на изследвания проблем и значимостта му за сектора.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта и задачите на дисертационния труд са правилно и ясно формулирани, адекватни на обекта на изследване, като се акцентира върху анализа на устойчивостта на българското зърнопроизводство в контекста на Европейската зелена сделка и произтичащите от нея конкретни политики.

Използваната методология на изследването, обхващаща различни методи и подходи, е подходяща за целта и задачите на изследването, и е приложена коректно.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Изложението на дисертационния труд е представено в четири глави, като е постигната добра балансираност по отношение на отделните параграфи, част от четирите глави. Възприет е иновативен подход на структуриране на дисертация с разграничени и обвързани обзорна, теоретична, методико-аналитична и проектна части, които в своята съвкупност представляват едно самостоятелно завършено изследване.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в общ размер от

221 стандартни страници и се състои от увод, четири глави, заключение, и библиография. Материалът е визуализиран чрез 45 бр. фигури и 6 бр. таблици.

Структурата (заглавна страница, съдържание, увод, изложение, заключение и библиография) и съдържанието на дисертационния труд са в съответствие с изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

В *глава първа* са представени основни производствени резултати от българското зърнопроизводство. Отчетени са нюансите на европейските зелени политики, като са приставени резултатите от предходни изследвания по тематиката. Изложени са ключови елементи от Европейските екополитики, формите за подпомагане на селското стопанство в Общността и най-важните екологични изисквания поставени пред зърнопроизводителите в страната. Представена е Общата селскостопанска политика в нейната динамика, като е отчетено влиянието на проблемите свързани с продоволствената сигурност при формирането на тази политика.

Глава втора е посветена на методологията и методологичните проблеми при проучването на мнението на производители от сектора. Представена е методологията по която е проведено анкетно проучване между 128 респондента по електронен път. Обсъдени са поставените пред участниците въпроси и значимостта на получената информация.

В *глава трета* е оценен селскостопанският факторен доход на годишна работна единица, който спомага за оценката на производителността на труда на равнище отделна производствена единица. Изследван е и показателят държавна подкрепа за научноизследователска и развойна дейност в селското стопанство, който създава основа за оценка на потенциала на страната за бъдещо развитие на националното зърнопроизводство и неговата конкурентоспособност. Оценено е и влиянието на динамиката на биологичното земеделие в страната, върху

българското селско стопанство. Оценена е националната рамка за подпомагане на сектора - Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г. (СПРЗСР) и ролята на Зелената архитектура, която е ключова част от него.

Представена и анализирана е информацията получена от проведеното анкетно проучване, като са оценени и групирани нагласите на включените в изследването производители относно влиянието на въведените от ЕС зелени политики върху производствените им резултати в бъдеще.

В глава четвърта са представени практико-приложни решения за повишаване на устойчивостта на българското зърнопроизводство, на база резултатите от проведеното анкетно проучване. Предложени са модели за оценка на политиките свързани с екологичните практики в сектора и оценка на влиянието им върху производителността и конкурентоспособността на отделните участници в него. Представен е авторски модел за устойчиво зърнопроизводително стопанство. Предложени са препоръки за подобряване на институционалната среда на зърнопроизводството в България.

В заключението на дисертационния труд докторантката представя обобщени резултати, на база на които формулира адекватни препоръки за оптимизиране на зърнопроизводството в страната и устойчивото развитие на сектора.

Считам, че дисертационният труд е задълбочено научно изследване, лично дело на автора. Докторантката е спазила правилата на научната етика, като е цитирала коректно използваните литературни източници. Правилно са извършени изчислителните процедури и статистическата обработка на емпиричните данни. Дисертационният труд е добре илюстриран и онагледен.

Авторефератът е представен във вид, който отговаря на изискванията, като отразява в обем от 48 страници съдържанието на дисертацията и постигнатите основни научни и приложни резултати. Справката за приносите коректно отразява постигнатите от автора резултати, които като цяло

приемам.

Представената ми за рецензиране дисертация доказва, че докторантката е придобила задълбочени теоретични знания по изследваната проблематика и има способност да провежда самостоятелни научни изследвания, да обосновава препоръки и представя възможности за оптимизация.

Използвана литература – библиографският списък включва общо 140 източника - монографии, студии, статии, доклади, нормативни документи и документи от официални интернет страници на институции.

6. Приноси на дисертационния труд.

В представения ми за рецензия дисертационен труд могат да бъдат отчетени няколко основни научни и научно приложни приноса.

Научни приноси

Систематизирани са изискванията за екологична съвместимост на зърнопроизводството в рамките на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони.

Проведено е анкетно проучване между производителите и са оценени нагласите им спрямо европейските зелени политики.

Научно-приложни приноси

Предложен е конкретен модел за усъвършенстване на формите на подпомагане на стопанства с площ 500 ха. в рамките на директните плащания по СПРЗСР. Изработен е актуален, оптимален производствен модел за устойчиво зърнопроизводно стопанство, чрез балансиране на екологичното, икономическото и социално измерения.

Представени са препоръки за развитие на институционалната среда за подкрепа на българското зърнопроизводство в контекста на европейските екополитики.

7. Критични бележки и въпроси.

Имам въпрос и препоръка към докторантката:

На база проведеното анкетно проучване и анализирани резултати, какво би било влиянието на повишените изисквания за социална отговорност в сектора върху обезлюдяването на селските райони в страната?

Препоръчвам на докторантката в бъдещата ѝ научна дейност да публикува изследванията си в специализирани, реферирани и индексирани научни списания.

8. Публикувани статии и цитирания.

Докторантката е публикувала по темата на дисертационния труд 2 самостоятелни статии на английски език в списание, видимо в EBSCO и AGRIS.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Наталия Йорданова Шукадарова образователната и научна степен "**доктор**" по научната специалност **Икономика и управление (селско стопанство)**.

Дата: 30.08.2024
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(доц. д-р Георги Алексиев)